

THỰC TRẠNG CÔNG TÁC TƯ VẤN CHO HỌC SINH TIỂU HỌC, THCS TỈNH PHÚ THỌ TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

CHU THỊ HẢO - HOÀNG MINH CHÍ

Trung tâm BDNG&CBQLGD, Trường Đại học Hùng Vương, Phú Thọ

Ngày nhận bài: 16/02/2021; Ngày phân biên, biên tập và sửa chữa: 24/02/2021; Ngày duyệt đăng: 05/03/2021

ABSTRACT

Counseling in elementary and junior high schools is very important. If counseling is organized and operated effectively, it will be a lot of support for schools to resolve conflicts among students, and limit school violence. From the general theoretical issues of consulting, the article studies the current situation and proposes a number of measures to improve the quality of counseling activities in primary and junior high schools in Phu Tho province.

Key words: *Counseling, current situation, school violence, elementary school, junior high school.*

A. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong những năm gần đây, các cấp quản lý giáo dục đã quan tâm đến hoạt động tư vấn tâm lý học đường. Tuy nhiên, hoạt động tư vấn học đường còn nhiều khó khăn, tỉ lệ giáo viên và học sinh được tiếp nhận những thông tin đúng về vấn đề này còn thấp. Trong khi đó, những vấn đề về tâm lý lứa tuổi học sinh ngày một phức tạp, cần được hỗ trợ và chăm sóc đời sống tinh thần một cách tốt nhất. Nếu tư vấn kịp thời các em sẽ tháo gỡ được những khó khăn tâm lý, có thái độ sống, học tập tích cực, có định hướng tốt cho tương lai. Trái lại, không được tư vấn kịp thời sẽ dẫn đến những hậu quả khôn lường như: bạo lực học đường, giết người, cướp của, nghiện game, ma túy...

Nhằm góp phần phòng ngừa, hỗ trợ và can thiệp đối với học sinh đang gặp phải khó khăn về tâm lý trong học tập và cuộc sống đề giải quyết phù hợp, giảm thiểu tác động tiêu cực có thể xảy ra, xây dựng môi trường giáo dục an toàn, lành mạnh, thân thiện và phòng chống bạo lực học đường ở tỉnh Phú Thọ, tác giả bài viết nghiên cứu thực trạng công tác tư vấn học đường, từ đó đề xuất một số biện pháp nâng cao hiệu quả công tác tư vấn trong trường tiểu học, THCS tỉnh Phú Thọ.

B. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

I. MỘT SỐ KHÁI NIỆM CƠ BẢN

1. Tư vấn, tư vấn tâm lý

- *Tư vấn:* Trong từ điển Tiếng Việt (Hoàng Phê - Chủ biên), tư vấn và tham vấn được giải thích: *góp ý kiến về những vấn đề được hỏi đến, nhưng không có quyền quyết định.*

- *Tư vấn tâm lý:* Tư vấn tâm lý cho học sinh là sự hỗ trợ tâm lý, giúp học sinh nâng cao hiểu biết về bản thân, hoàn cảnh gia đình, mối quan hệ xã hội, từ đó tăng cảm xúc tích cực, tư vấn đưa ra quyết định trong tình huống khó khăn học sinh gặp phải khi đang học tại nhà trường [1, tr2].

2. Tham vấn tâm lý

Tham vấn tâm lý cho học sinh là sự tương tác, trợ giúp tâm lý, can thiệp (khi cần thiết) của cán bộ, giáo viên tư vấn đối với học sinh khi gặp phải tình huống khó khăn trong học tập, hoàn cảnh gia đình, mối quan hệ với người khác hoặc nhận thức bản thân, từ đó tăng cảm xúc tích cực, tự lựa chọn và thực hiện quyết định trong tình huống đó [1, tr2].

II. SỰ CẦN THIẾT TƯ VẤN CHO HỌC SINH TIỂU HỌC, THCS

Chúng ta đang sống trong những năm đầu của thế kỷ XXI. Đây là thời điểm nền kinh tế Việt Nam tiếp tục có những bước

đột phá, tạo sự chuyển biến nhanh về mọi mặt trong đời sống của người Việt Nam. Tuy nhiên, những biến động của nền kinh tế thị trường cũng gây ra không ít tác động tiêu cực đến đời sống tinh thần của nhiều người, đặc biệt là giới trẻ, trong đó có học sinh tiểu học và THCS.

Từ 6-18 tuổi, các em có nhiều sự thay đổi về tâm, sinh lý, tình cảm. Khả năng nhận thức của các em chưa thật đầy đủ và chín chắn, thậm chí có thể sẽ sai lệch nếu không được định hướng. Nhiệm vụ chính là học tập, nhưng các em thường phải đối mặt với rất nhiều áp lực, từ nhiều phía: gia đình, nhà trường và xã hội. Ở gia đình, đó là sự kỳ vọng, sự quan tâm bao bọc quá mức ông bà, cha mẹ, là bầu không khí trong gia đình, là mối quan hệ giữa con cái với cha mẹ. Ở trường, là áp lực về học tập, quan hệ với thầy cô, bạn bè. Ở ngoài xã hội, các em phải đối mặt với những cám dỗ của các trò chơi điện tử, các thông tin mạng thiếu lành mạnh.

Bản thân các em cũng lúng túng với sự thay đổi tâm sinh lý của chính mình: Những thay đổi về tâm sinh lý, tình yêu tuổi học trò, việc lựa chọn nghề nghiệp trong tương lai khiến các em lúng túng, không biết nhìn nhận, giải quyết vấn đề như thế nào cho đúng. Khi rơi vào bế tắc, các em dễ mất phương hướng dẫn đến những hành động nông nổi, mù quáng, dại dột.

Trong những trường hợp như thế, học sinh rất cần đến sự chia sẻ, sự thấu hiểu từ người thân: gia đình, bạn bè, đặc biệt là thầy cô trong nhà trường. Nhiều em đã xem thầy cô là một chỗ dựa tinh thần. Sự trợ giúp kịp thời và đúng đắn từ phía thầy cô trong nhà trường sẽ giúp các em vượt qua những khủng hoảng tâm lý, giúp các em tìm lại niềm tin, niềm vui trong học tập, khơi dậy được ý thức tự chủ, sẵn sàng thích nghi với sự thay đổi, có hành động tích cực, lành mạnh.

Từ nhu cầu cần và mong muốn được tư vấn của học sinh phổ thông nói chung, học sinh tiểu học, THCS nói riêng, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành Thông tư 31/TT-BGDĐT, ngày 18/12/2017, *Hướng dẫn thực hiện công tác tư vấn cho học sinh trong trường phổ thông.* Văn bản là cơ sở để các trường phổ thông thực hiện tốt công tác tư vấn học đường, hướng tới xây dựng trường học thân thiện, bình đẳng, an toàn.

III. NỘI DUNG TƯ VẤN HỌC SINH TIỂU HỌC VÀ THCS

Nội dung tư vấn học sinh tiểu học và THCS bao gồm:

- *Tìm hiểu, đánh giá khó khăn tâm lý của học sinh:* Khó khăn tâm lý của học sinh trong mối quan hệ với cha mẹ, anh, chị, em; quan hệ với bạn, với lớp; quan hệ với thầy, cô giáo; đánh giá của

người khác về mình; sự phát triển của bản thân,...

- Tư vấn hỗ trợ học sinh gặp khó khăn tâm lý: giải quyết những khó khăn, vướng mắc trong tình bạn; những băn khoăn, vướng mắc xung quanh vấn đề ứng xử với cha mẹ, thầy cô, người thân trong gia đình mong muốn được gần gũi, chia sẻ; học sinh bị nghiện game, bị bạo hành gia đình; học sinh có nguy cơ bỏ học, khó khăn về học tập; hỗ trợ về phương pháp học tập, đặc biệt là những vấn đề về tâm lý, tình cảm sâu sắc tế nhị, cách ứng xử với những vấn đề phức tạp trong cuộc sống.

- Tư vấn học sinh có hành vi lệch chuẩn, nguyên nhân phát sinh hành vi lệch chuẩn, hành vi bạo lực học đường; tư vấn nhằm điều chỉnh hành vi lệch chuẩn ở học sinh.

- Tư vấn học tập và hướng nghiệp: tìm hiểu phong cách học tập và năng lực học tập của học sinh, phát hiện những học sinh khó khăn về học tập, về chương trình, phương pháp và hình thức tổ chức hoạt động học tập, can thiệp, hỗ trợ, điều chỉnh phương pháp, kế hoạch học tập cho học sinh khó khăn về học tập, tìm hiểu sở thích nghề nghiệp và năng lực nghề nghiệp của học sinh; tư vấn lựa chọn hướng đi phù hợp với học sinh (về năng lực, sở thích, điều kiện bản thân và nhu cầu xã hội), lập kế hoạch nghề nghiệp và sẵn sàng chuẩn bị cho nghề nghiệp tương lai (Mô tả nghề; năng lực cần thiết cho lĩnh vực nghề nghiệp đó; yêu cầu về trình độ đào tạo tối thiểu; con đường học tập; nơi làm việc; triển vọng nghề nghiệp).

- Tư vấn giới tính và sức khỏe sinh sản: các vấn đề và nhu cầu tư vấn giới tính và sức khỏe sinh sản của học sinh TH, THCS.

IV. THỰC TRẠNG CÔNG TÁC TƯ VẤN CHO HỌC SINH TỈNH PHÚ THỌ

1. Thực trạng các điều kiện thực hiện công tác tư vấn

Khảo sát các điều kiện thực hiện công tác tư vấn trong tiểu học, THCS tỉnh Phú Thọ, chúng tôi thu được kết quả sau:

Về đội ngũ làm công tác tư vấn: Các trường tiểu học, THCS tỉnh Phú Thọ đã bố trí giáo viên kiêm nhiệm công tác tư vấn tâm lý, thành lập tổ tư vấn gồm lãnh đạo đơn vị, tổng phụ trách Đội, Đoàn, giáo viên chủ nhiệm, đại diện cha mẹ học sinh, nhân viên y tế nhà trường. Mỗi tổ tư vấn có từ 5-7 thành viên, trong đó có từ 1-2 giáo viên kiêm nhiệm được tham gia lớp bồi dưỡng năng lực tư vấn tâm lý và được cấp chứng chỉ bồi dưỡng năng lực tư vấn tâm lý cho học sinh phổ thông.

Về cơ sở vật chất: có 554/554 (100%) trường tiểu học, THCS trên địa bàn Tỉnh đã bố trí phòng tư vấn tâm lý theo quy định. Tuy nhiên do cơ sở vật chất còn thiếu nên nhiều trường xếp chung phòng tư vấn với văn phòng Đoàn, Đội.

Về các thiết bị hỗ trợ tư vấn: gồm sách, tài liệu liên quan đến công tác tư vấn.

2. Kết quả hoạt động tư vấn

Khảo sát hoạt động tư vấn trong các trường tiểu học, THCS trên địa bàn tỉnh, chúng tôi thấy, các tổ tư vấn của nhà trường đã xây dựng được kế hoạch tư vấn theo chủ đề, như: tư vấn về giới tính, sức khỏe sinh sản vị thành niên, tư vấn về nghề, phương pháp học tập. Hoạt động của tổ tư vấn được nhà trường đánh giá hiệu quả, nắm bắt thông tin nhanh, tư vấn, tham vấn kịp thời đối với học sinh, cha mẹ học sinh. Đồng thời, từ việc nắm bắt tâm tư, nguyện vọng, những vấn đề lo lắng của học sinh, tổ tư vấn đã có những đề xuất, tham mưu đối với lãnh đạo nhà trường đề nâng cao hiệu quả công tác, xây dựng môi trường giáo dục an toàn, bình đẳng, thân thiện.

Tổ tư vấn cũng đã thường xuyên trao đổi thông tin về học sinh với giáo viên chủ nhiệm, cha mẹ học sinh; nâng cao nhận thức của cha mẹ học sinh về đặc điểm phát triển tâm sinh lý lứa tuổi và tác động của những thay đổi đó đối với học sinh; thường

xuyên quan tâm, phát hiện và có biện pháp hỗ trợ kịp thời, phù hợp đối với những biểu hiện bất thường của học sinh. Hạn chế được rác rưởi, khó khăn về tâm lý, tình trạng bạo lực học đường ở đơn vị.

Hình thức tư vấn cho học sinh đa dạng: tư vấn trực tiếp, gián tiếp, tư vấn cá nhân, tư vấn nhóm, tư vấn tập trung.

3. Đánh giá thực trạng

Từ thực trạng trên, chúng tôi có nhận xét sau:

a) Ưu điểm:

- Các trường tiểu học, THCS đã chuẩn bị nguồn nhân lực, vật lực để tổ chức hoạt động tư vấn và tổ chức hoạt động tư vấn theo hướng dẫn của Bộ Giáo dục và Đào tạo.

- Các hoạt động tư vấn bước đầu đạt được hiệu quả nhất định.

* Hạn chế:

- Hoạt động tư vấn ở một số trường còn mang tính hình thức. Phòng tư vấn còn chung với văn phòng Đoàn, Đội nên học sinh có tâm lý ngại đến phòng tư vấn tâm lý.

- Giáo viên làm công tác tư vấn chủ yếu là kiêm nhiệm, thời gian thực hiện nhiệm vụ tư vấn ít, chưa chủ động để tìm hiểu những thay đổi tâm sinh lý của học sinh. Số thành viên trong tổ tư vấn chưa được tham gia bồi dưỡng năng lực tư vấn còn nhiều, chưa có giáo viên chuyên trách làm công tác tư vấn, nên việc tư vấn chưa được chuyên nghiệp.

- Nội dung công tác tư vấn chủ yếu thực hiện theo chuyên đề, tổ chức tập trung. Nội dung tham vấn được như bó gối. Việc đánh giá công tác tư vấn cũng chưa được thực hiện bài bản, còn lỏng gập trong báo cáo tổng kết năm học.

- Đối tượng tư vấn chủ yếu tập trung vào học sinh,

b) Nguyên nhân hạn chế:

Hạn chế trên có nhiều nguyên nhân:

- *Thứ nhất*, một số lãnh đạo nhà trường chưa nhận thức đúng về tầm quan trọng của công tác tư vấn trong trường học nên chưa có sự quan tâm đầu tư thỏa đáng về đội ngũ, cơ sở vật chất phục vụ cho công tác tư vấn.

- *Thứ hai*, đội ngũ giáo viên làm công tác tư vấn, giáo viên chủ nhiệm cũng chưa nhận thức đầy đủ về về chức năng, nhiệm vụ của người làm tư vấn học đường, chưa dành nhiều thời gian tự bồi dưỡng kiến thức về tư vấn học đường và chưa được đào tạo bồi dưỡng chuyên sâu về công tác này. Do vậy, ảnh hưởng tới hiệu quả của công tác tư vấn.

- *Thứ ba*, nguồn kinh phí đầu tư cho hoạt động tư vấn trong nhà trường còn hạn hẹp, dường như không có kinh phí chi cho hoạt động này. Do vậy, không có nguồn đầu tư xây dựng phòng tư vấn riêng, cũng như mua các thiết bị phục vụ hoạt động tư vấn. Hơn nữa các trường cũng chưa được tự chủ về tài chính để có thể hợp đồng với các chuyên gia có chuyên môn sâu trong lĩnh vực tư vấn.

- *Thứ tư*, công tác phối hợp các lực lượng giáo dục trong và ngoài nhà trường, công tác đánh giá các hoạt động tư vấn chưa được chú trọng.

- *Thứ năm*, công tác kiểm tra, đánh giá hoạt động tư vấn chưa được chú trọng.

V. MỘT SỐ BIỆN PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG CÔNG TÁC TƯ VẤN TRONG TRƯỜNG TIỂU HỌC, THCS

1. Đẩy mạnh công tác tuyên truyền

Để làm tốt công tác tư vấn cho học sinh tiểu học, THCS, mỗi nhà trường cần làm tốt công tác tuyên truyền cho học sinh, phụ huynh và những người làm công tác tư vấn nhận thức được tính cấp thiết của công tác tư vấn học đường đối với mỗi trường học,

mỗi học sinh; sự cần thiết của tư vấn học đường trong việc giáo dục nhân cách, lối sống, định hướng nghề nghiệp cho học sinh; tạo cho học sinh nhu cầu chủ động đến phòng tư vấn của nhà trường khi có rắc rối về tâm lý và sử dụng các dịch vụ tư vấn tâm lý khi cần thiết để nâng cao chất lượng đời sống tinh thần cho học sinh, nâng cao chất lượng giáo dục.

Cần có các hình thức tuyên truyền phổ biến phù hợp về công việc, trách nhiệm của nhà tư vấn học đường để học sinh, phụ huynh, giáo viên hiểu và có cái nhìn đúng đắn hơn với những học sinh tìm đến nhà tư vấn.

2. Tăng cường công tác bồi dưỡng cho đội ngũ giáo viên làm công tác tư vấn trong nhà trường

Để nâng cao hiệu quả công tác tư vấn trong các trường tiểu học, THCS, mỗi nhà trường cần chủ động xây dựng kế hoạch bồi dưỡng đội ngũ giáo viên làm công tác tư vấn theo hình thức cử tham gia các lớp bồi dưỡng tư vấn tâm lý và tự bồi dưỡng. Chú trọng công tác bồi dưỡng năng lực tư vấn cho đội ngũ giáo viên chủ nhiệm, lực lượng phối hợp trực tiếp với tổ tư vấn trong nhà trường, người đóng vai trò quan trọng đến sự hình thành nhân cách của học sinh.

Cùng với việc bồi dưỡng năng lực tư vấn cho giáo viên làm công tác tư vấn, giáo viên làm công tác tư vấn cần được bồi dưỡng các kỹ năng mềm như: kỹ năng giao tiếp, kỹ năng giải quyết vấn đề, kỹ năng tư duy tích cực,...

2.1. Đầu tư cơ sở vật chất

Đề phòng tư vấn trở thành nơi an toàn, thân thiện, nơi học sinh có thể chia sẻ lòng mình với thầy cô, mỗi nhà trường cần làm tốt công tác tham mưu với lãnh đạo địa phương cấp kinh phí đầu tư xây dựng phòng tư vấn riêng, trang bị các thiết bị phục vụ công tác tư vấn như: điện thoại, máy nghe nhìn, máy tính, video, tài liệu, bộ công cụ trắc nghiệm tâm lý,...

Trong điều kiện nguồn ngân sách hạn hẹp, nhà trường có thể huy động nguồn xã hội hóa để xây dựng phòng tư vấn cho học sinh. Có không gian riêng cho học sinh khi có nhu cầu tư vấn hoạt động tư vấn giữa giáo viên tổ tư vấn và học sinh sẽ thân thiện, cởi mở, khéo léo, giữ bí mật được thông tin mà học sinh cần được tư vấn.

2.2. Phối kết hợp với các lực lượng xã hội

Do đặc thù của hoạt động tư vấn cần có kiến thức, chuyên môn sâu về tâm lý học đường, nhà trường cần phối hợp chặt chẽ với các lực lượng trong và ngoài nhà trường, đặc biệt là các chuyên gia trong lĩnh vực này, phối hợp với phụ huynh học sinh và giáo viên chủ nhiệm kịp thời phát hiện những thay đổi tâm sinh lý, những hành vi không mong đợi ở học sinh; phối hợp với Sở Lao động, Thương binh và Xã hội làm tốt công tác tư vấn hướng nghiệp; thường xuyên cung cấp thông tin về thị trường lao động cần thiết cho các trường làm đầu mối cho các hoạt động đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ tham vấn học đường về hướng nghiệp.

Bên cạnh đó, tổ tư vấn cần tham mưu với nhà trường phối hợp với các tổ chức, cá nhân mở các buổi hội thảo để tư vấn những vấn đề chung về tâm lý học đường cho học sinh, để học sinh được đối thoại, trao đổi với thầy cô và các chuyên gia tâm lý, chuyên gia tham vấn về những vướng mắc, những khó khăn ở tuổi mới lớn.

3. Tổ chức kiểm tra, đánh giá hoạt động tư vấn

Căn cứ vào kế hoạch hoạt động của tổ tư vấn, nhà trường cần tổ chức kiểm tra, đánh giá hoạt động tư vấn, rút kinh nghiệm sau mỗi hoạt động hoặc mỗi giai đoạn. Phân tích, đánh giá kết quả đạt được, từ đó có biện pháp phù hợp với đơn vị nhằm đem lại hiệu quả cao nhất trong công tác tư vấn học đường.

Cần lưu ý, sau mỗi kỳ kiểm tra đánh giá, hằng năm các trường phải hoàn thiện báo cáo tổng kết hoạt động tư vấn ở đơn vị. Báo cáo tổng hợp số lượt học sinh đến tư vấn, nội dung, hình thức tư vấn, kết quả tư vấn. Chú ý những thay đổi tích cực của học sinh sau tư vấn và những hạn chế tồn tại trong công tác tư vấn. Tránh cách đánh giá chung chung xuôi chiều, chỉ thấy mặt tốt, tích cực không thấy hạn chế, cũng như tránh cách làm hình thức cho có làm.

C. KẾT LUẬN

Công tác tư vấn học đường trong trường tiểu học, THCS có vai trò vô cùng quan trọng. Công tác tư vấn hỗ trợ học sinh rèn luyện kỹ năng sống, tăng cường ý chí, niềm tin, bản lĩnh, có thái độ ứng xử phù hợp trong các mối quan hệ xã hội và hoàn thiện nhân cách; đồng thời phát hiện, tư vấn giúp học sinh có hướng giải quyết phù hợp, giảm thiểu tác động tiêu cực có thể xảy ra.

Nhìn lại thực trạng công tác tư vấn cho học sinh tiểu học, THCS tỉnh Phú Thọ, chúng ta cần thấy rõ những việc đã làm được, những tồn tại hạn chế trong công tác này, từng bước tháo gỡ khó khăn, bất cập, lựa chọn biện pháp phù hợp với đơn vị, hướng tới nâng cao chất lượng, hiệu quả hoạt động tư vấn trong đơn vị. Để mỗi trường học thực hiện tốt công tác tư vấn trong trường tiểu học, THCS xây dựng một trường học an toàn, thân thiện, bình đẳng cần có sự quan tâm đúng mức và kịp thời của các cấp quản lý giáo dục và chính quyền địa phương.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), Thông tư 31/TT-BGD&ĐT, ngày 18/12/2017, Hướng dẫn thực hiện công tác tư vấn tâm lý học đường trong trường phổ thông.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), Tài liệu Kỹ năng tư vấn cá nhân, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), Quyết định số 1876/QĐ-BGDĐT ngày 21/5/2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành Chương trình bồi dưỡng năng lực tư vấn cho giáo viên phổ thông làm công tác tư vấn cho học sinh.
4. Trần Văn Công, Nguyễn Thị Hoài Phương, Trần Thành (2019), Thực trạng khó khăn tâm lý của học sinh và nhu cầu sử dụng ứng dụng tư vấn tâm lý trong trường học, Tạp chí Khoa học xã hội và Nhân văn, Trường Đại học Giáo dục, Đại học Quốc gia Hà Nội
5. Phạm Diệp (2020), Tư vấn là gì? Những hệ lụy khi không được tư vấn đúng cách, Tìm việc 365.vn
6. Trần Thị Minh Đức (2014), *Giáo trình tham vấn tâm lý*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội
7. Hoàng Phê (2012), Từ điển Tiếng Việt, Nxb Từ điển Bách khoa, Hà Nội.
8. Nguyễn Đức Sơn (Chủ biên, 2019), Tài liệu Bồi dưỡng năng lực cho cán bộ, giáo viên làm công tác tư vấn tâm lý trong trường phổ thông, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

vì sự nghiệp phát triển
GIÁO DỤC